

เทศน์เช้า วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันเด็ก เวลาวันเด็ก เราอยากให้เด็กดี แม่แต่รัฐบาล แม่แต่สังคมที่หนักแล้วแต่เขาจะเจ็จงาน เป็นห่วงเป็นใยเด็ก ถ้าเด็กมันดี ถ้าเด็กดีมันจะมีความสุขของเขา แล้วเด็ก เวลากำเนิดกำเนิด ๔ เวลาเกิด เกิดด้วยเวรด้วยกรรม แต่เกิดมานะ ถ้ามีพ่อแม่ที่ดี พ่อแม่ที่มีฐานะเขาก็ดูแลลูกเขาดี พ่อแม่ที่ดีแต่เขาไม่มีฐานะ เด็กก็ลำบากนิดหน่อย เด็กลำบากนิดหน่อยนะ คุณสมัยพุทธกาลนะ หมอชีวกนี่เขาไปทิ้งขยะ แล้วเขาไปเก็บมาจากถังขยะนะ หมอชีวก เด็กสมัยพุทธกาลนะ คุณตีเด็กเกิดมาที่มีอำนาจวาสนาก็เยอะ เด็กเกิดมามันก็มีปมด้อยก็มาก นี่การกำเนิดๆ ใง

นี่ก็เหมือนกัน มันเรื่องเวรเรื่องกรรม การว่าเราอยากให้เด็กดีๆ ถ้าเด็กเขาดี พ่อแม่เขาก็มีความผูกพันอยู่แล้วโดยสายเลือด พ่อแม่ผูกพันโดยสายเลือด แต่เวลาทำไมพ่อแม่สื่อสารความเข้าใจกับลูกไม่ได้ล่ะ ทำไมลูกไม่เข้าใจพ่อแม่ล่ะ ไม่เข้าใจพ่อแม่เพราะเหตุใด เพราะบ้านแตกสาแหรกขาด เห็นไหม เด็กไร้บ้านๆ เขาเดินออกจากบ้านไป เขามีปัญหากระทบกระทั่งเพื่อนในบ้านแล้วเขาเดินออกจากบ้านไป เขาไปเผชิญชีวิตของเขาตั้งแต่เด็กตั้งแต่น้อย ทำไมเขาคิดของเขาอย่างนั้นล่ะ นี่เขาคิดของเขาอย่างนั้น โอกาสของเขา โอกาสได้รับการดูแล โอกาสได้ส่งเสริมการศึกษา เขาก็บกพร่องไปของเขา

เราก็อยากให้เด็กดีทั้งนั้นแหละ ทุกคนอยากให้เด็กดี แต่มันก็มีเรื่องเวรเรื่องกรรมเข้ามาเกี่ยวพันด้วย เรื่องเวรเรื่องกรรม พันธุกรรมของจิตๆ ความคิดของคนนะ คุณตี เราเกิดมา ร่างกายเกิดมาเป็นคนเหมือนกัน คนก็ไม่เหมือนกันด้วยความรู้สึกรู้จักคิด แล้วหัวใจที่เกิดมายิ่งมหัศจรรย์มากไปกว่านั้นอีกนะ เพราะว่าความคิดคนคิดว่าความคิดในใจของเราไม่มีใครรู้ได้ ความคิดของเรา เราคิดของเราโดยอิสระของเรา เราคิดโดยกิเลสตัณหาความทะยานอยาก ฉะนั้น เราศึกษาธรรมะๆ ฟังธรรมะๆ ฟังธรรมเพื่อตรงนี้ใง

เรามีลูกของเรา เวลาเรามีลูกของเรา ลูกของเรา เราก็ดูแลลูกของเราด้วยความสามารถของเรา ด้วยสายเลือด เรารักของเราอยู่แล้ว ถ้าเรารักของเรา เราดูแลของเรา แล้วมันมีความสุข มี

ความสุข มีความปลื้มใจ มีความพอใจ ถ้าลูกของเราประสบความสำเร็จ ลูกของเราเป็นคนดีนะ ขอให้เป็นคนดี ขอให้มีความสุขเถอะ ขอให้ลูกกลับมาแล้วยิ้มแย้มแจ่มใส อย่าให้ลูกกลับมาแล้วหน้าเศร้าหมองอกตรม ไอ้อย่างนั้นพ่อแม่ก็เดือดร้อนไปด้วย แต่ถ้าลูกเรามีความสุข พ่อแม่เราก็มีความสุขไปด้วย เห็นไหม สิ่งที่มีมันเป็นสายเลือด มันเป็นความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ของเรา

แต่เวลาเราศึกษาธรรมะ ไปศึกษาทำไม สิ่งนี้เวลาที่ว่าเวลาเราดูแลลูกของเรา มากมายนะ พอเวลาลูกของเราโตมันจะโอบยบินไป ความอาลัยอาวรณ์ต่างๆ มันมีทั้งนั้นแหละ ความอาลัยอาวรณ์ตั้งแต่เขาออกไปเพื่อสร้างฐานะ เขาออกไปเพื่อครอบครัวของเขาเนะ เขาไม่ได้ออกไปด้วยการพลัดพรากนะ นี่มันยังมีความผูกพันเลย ยังเป็นห่วงเป็นใยไปตลอด มันมีความเป็นห่วงเป็นใยไป นี่เราพูดถึงว่าเรามองกันแต่ภพชาตินี้ไง แต่มันมีที่ไปที่ไปนะ

เวลาเราประพฤติปฏิบัติกัน ในปัจจุบันนี้ กรรมปัจจุบันนี้ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ แต่มันก็มีของเก่ามา ถ้ามีของเก่า เห็นไหม คุณติ เวลาประพฤติปฏิบัติกัน เราก็ปัญญาชนๆ ใจ เกิดมาชาตินี้ชาติเดียวใจ เกิดมาแล้ว ปฏิบัติแล้วเราก็ต้องปฏิบัติได้ เราศึกษาในพระไตรปิฎก เราต้องทำได้อย่างนั้นใจ

ในพระไตรปิฎก เห็นไหม คุณติ เวลาพระที่ขีปปาภิญญา ฟังองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เดียวได้เป็นพระอรหันต์ ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าทำไมเป็นอย่างนั้น ทำไมเป็นอย่างนั้น บางคน คุณติ เวลาประพฤติปฏิบัติไปทุกข์ๆ ยากๆ ไป ทำไมมันเป็นอย่างนั้น ทำไมมันเป็นอย่างนั้น ทำไมเป็นอย่างนั้น

ท่านถึงบอกว่ามันเคยเป็นอย่างนี้มาก่อน ไม่ใช่เป็นเฉพาะชาตินี้ มันเป็นมาหลายภพหลายชาติ เขาเคยเป็นอย่างนั้น เคยเป็นอย่างนั้นมา เขาเคยทำของเขา มา เขาเคยทำของเขา มา เวลาในปัจจุบันนี้ถ้าเข้ามาประพฤติปฏิบัติมันก็ส่งเสริมมา นี่กรรมเก่า กรรมเก่า-กรรมใหม่ใจ ที่นี้บอกเรื่องกรรมๆ เราก็บอกว่าเรื่องกรรมเป็นลัทธินิยมจำนวน อะไรก็ยกให้กรรมๆ

กรรมก็คือกรรมดีใจ กรรมดีทำดี ทำดีมันก็ให้ผลเป็นความดี เราทำคุณงามความดี ความดีต้องตอบสนองเป็นความดีอยู่แล้ว แต่ความดีความดีอะไรละ ความดีของเรา เราก็ต้องการให้คนยกย่องสรรเสริญใช่ไหม ทำดีแล้วต้องให้คนยอมรับว่าเราเป็นความดีใช่ไหม แต่ถ้าเราทำความดีแล้ว คุณติ เวลานั้นสมาธิภาวนา เวลาพระเรานั่งอยู่โคนไม้ นั่งอยู่ที่เรือนว่าง เราว่าเราทำของเรา คุณงามความดีของเรา เขาบอกว่าพระทำงานอะไร พระทำงานอะไร

งานอันละเอียดคนะ งานเอาหัวใจของเราไว้ในอำนาจของเรา งานที่เวลามีสติปัญญาขึ้นมา อย่างนี้มันละเอียดเข้าไปใหญ่ ว่าคนดี ๆ มันคิดตรงไหนล่ะ ว่าคนดี ๆ เราดูถึงผลการเวียนว่ายตาย เกิดนะ เวลาเวียนว่ายตายเกิด ชีวิต กว่าจะได้ชีวิตนี้มา ชีวิตนี้ได้มาแสนยาก ถ้าได้มาแสนยาก คุณติ แล้วเราได้มาแล้วเราก็ใช้ไปในเรื่องโลก ใช้ในเรื่องภพชาตินี้ ถ้าภพชาตินี้นะ แล้วที่มალะ แล้วในปัจจุบันนี้ละ แล้วที่ไปละ

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนที่นี้ไง สอนบอกว่าให้เรามั่นคง ถ้าเรามีความสามารถแล้วให้เราเสียสละทานของเรา คำว่า “เสียสละทาน” ไม่ต้องเป็นวัตถุ ความเสียสละทานคือน้ำใจของเรา อนุโมทนาทาน เห็นเขาทำคุณงามความดี ถ้าเห็นเขาทำคุณงามความดี สิ่งที่เป็นความดีเราศึกษาได้แล้ว เรามีประสบการณ์แล้ว เรามีตัวอย่างแล้ว

สิ่งนี้เวลาให้ธรรมเป็นทานๆ ให้ธรรมเป็นทานก็ให้ปัญญานี้ไง ให้ปัญญา ให้การศึกษา ให้เขามีสติมีปัญญา เขาพัฒนาตัวเองได้ ถ้าพัฒนาตัวเองได้นะ แต่เวลาไปโรงเรียนเขามีครูบา อาจารย์ไปศึกษา มีการค้นคว้าการวิจัยจากของเรา แต่ถ้าเราจะประพฤติปฏิบัติละ ใครจะเป็นคนศึกษา

เวลาศึกษา เราศึกษาเรื่องใจของเรา เห็นไหม จิตแก้จิต เวลาจิตเราเอาหัวใจของเราแก้ไขใจของเรา ถ้าเป็นคนดี คนดีมันเป็นคนดีที่นี้ เพราะคนดีที่นี้มันจะย้อนกลับไปได้โดย บุญเพนิวาสนุสติญาณ อดีตชาติมาอย่างไร จุติอุปปาตญาณ อนาคตจะไปอย่างไร แล้วสิ้นสุดของ กระบวนการ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาสอนลงที่นี้ สอนที่อัสวักขย ญาณ สอนลงที่ปัจจุบันนี้ ถ้าสอนลงที่ปัจจุบันนี้นะ เพราะคนที่รู้เรื่องปัจจุบันนี้ได้มันก็ปิดกั้น มันไม่ไปอนาคต แล้วอดีตมาก็จบลงที่นี้ แต่ถ้ามันปัจจุบันนี้ไม่รู้ อดีตอนาคตไม่รู้หรือ มันจะไปของมันอย่างนี้ แล้วถ้ามันไปของมันอย่างนี้ เราก็ปรารถนาของเราอยู่อย่างนี้ ทำคุณงามความดีของเราอยู่อย่างนี้ คุณงามความดี ผลของวิญญูะใจ ความดีของโลกใจ

ถ้าความดีของโลกเราก็ทำ ไม่ใช่ว่าไม่ทำนะ เราก็ทำๆ เพราะว่าถ้าคนดี ดีจากหัวใจ หัวใจ ทำสิ่งใดเป็นความดีทั้งนั้นแหละ ความดีเพราะอะไร เพราะมันดีที่น้ำใจนั้น ดีที่ความรู้สึกลึกซึ้งนั้น พอมันดีที่ความรู้สึกลึกซึ้งนั้น ทำสิ่งใดมันก็ทำได้ไง แต่ถ้ามันดีโลก เห็นไหม ดีโลก คุณติ เวลาคน มนุษย์เป็นสัตว์ประหลาด คิดอย่างหนึ่ง พูดยอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง เวลาความคิดมันไป อีกอย่างหนึ่งนะ เวลาพูดมาเราพูดไม่ได้ มารยาทสังคมแล้ว มันมีการตรวจสอบแล้ว มันมี

ความคิด เห็นใหม่ คุณิ เวลาเราไป เขาเรียก เวลาพูดไปหมิ่นประมาทใคร เขาฟ้องหมิ่นประมาท แล้ว นี่เวลาคิดอย่างหนึ่ง พูดอย่างหนึ่ง แล้วทำอีกอย่างหนึ่ง เพราะมันทำตั้งใจ ตั้งใจอยากจะทำ เวลาคนมาปฏิบัติทุกคนอยากพ้นทุกข์ทั้งนั้นแหละ ทุกคนอยากปฏิบัติให้มันพ้นจากทุกข์ไป นี่ ตั้งใจอย่างหนึ่ง เวลาทำแล้วได้ใหม่ เวลาทำแล้วสู้มันไหวใหม่ แล้วเราไปสู้กับใคร เราจะไปสู้รบ ท้าจับศึกสู้กับใคร

เวลาสงครามเราชนะใครมาแล้วเป็นหมื่นเป็นแสน เราสร้างเวรสร้างกรรมทั้งนั้นแหละ แต่ถ้ามั่นชนะตนเองประเสริฐที่สุด ชนะตัวเรานี่ ถ้าชนะตัวเรา เราจะรบท้าจับศึกกับตัวเรา ถ้า เรารบท้าจับศึกกับตัวเรา เรารบด้วยอะไร รบท้าจับศึกเรารบด้วยสติใจ มีสติมันยับยั้งได้ ความรู้สึกนึกคิด มนุษย์คิดอย่างหนึ่ง คิดทำไม มนุษย์คิดอย่างหนึ่ง คิดมาอย่างไร คิดมาจากอะไร แล้วทำไมจะต้องคิด เห็นใหม่ มันจะรบกับตัวเองใจ ถ้ามั่นมีสติมันจะรบกับตัวเอง ถ้ามั่นรบ ไม่ได้ รบไม่ได้ เราไม่มีสติปัญญาพอ เรากำหนดพุทโธของเราไว้ กำหนดพุทโธไว้ สร้างกำลัง ขึ้นมา

คุณิ เวลาต้นไม้ใหญ่ ลมพัดมันถอนรากถอนโคนเลย เวลาหญ้า เวลาลมพัดมามันไหว พริ้วไปเลยนะ ลมพัดมันอ่อนลู่ไปนะ พอลมผ่านไปแล้วมันก็ตั้งชูขึ้นมาใหม่ อ้าว! ต้นไม้ใหญ่ เวลาลมพัดมามันหงายท้องไปเลย แล้วความคิดล่ะ ความคิดที่มันเกิดกับใจๆ เวลามันทวิภูฐานะ ยิ่งต้นไม้ใหญ่ยิ่งทวิภูฐานะมาก ยิ่งเจ็บปวดมาก เวลามันอ่อนไหว สิ่งใดลมมันพัดมา มันลู่ตาม ลมไปเลย เรามีสติปัญญา สติปัญญามันคิดได้ มันเปรียบเทียบได้ ความเปรียบเทียบอย่างนี้ได้ เรา เห็นใจ เห็นตั้งแต่บุคลาธิษฐาน ตั้งแต่ต้นไม้ใหญ่ ต้นใบหญ้า แล้วเรามาคิดถึงความรู้สึกเราสิ ความรู้สึกเวลาชำระล้างกิเลสนะ ความอ้อยสร้อย ความอาลัยอาวรณ์อันนั้นแหละอันสุดท้าย

เริ่มต้นก็เกิดจากตัวตนของเรา เริ่มต้นจากเกิดกามราคะ เริ่มต้น เห็นใหม่ เริ่มต้นจาก ตัวตน สักกายทวิภูฐานะ วิจิติจณา มีอุปาทานยึดมั่นถือมั่นของเรา สุดท้ายแล้วกามราคะ กามฉันทะก็ พอใจตัวเอง พอไปถึงที่สุด ความอ่อนไหวของมัน จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่มองไปด้วย อุปกิเลส ความส่องใส ความสว่างไสว ความเป็นไปของมัน มันเศร้าหมอง มันส่องใส มัน ละเอียด ถ้าเรามีสติปัญญามันพิจารณาเข้าไป ถ้าพิจารณาเข้ามา รบท้าจับศึก รบท้าจับศึกกับตัว เราเอง ถ้าเรารบท้าจับศึกกับตัวเราเอง มันดีที่นี้

ถ้ามันดีแล้ว พอดีแล้ว เห็นไหม คุณิ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เสดยวิมุตติสุข เวลาเทศน์ว่าการครุบาอาจารย์เป็นพระอรหันต์ขึ้นมา พอเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา ก็จบแล้ว พอจบขึ้นมา “ภิกษุทั้งหลาย เธอกับเรา ๖๑ องค์ รวมทั้งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพ้นจากบ่วงที่เป็นโลกและบ่วงที่เป็นทิพย์”

บ่วงที่เป็นโลก ชื่อเสียง สรรเสริญ เกียรติศัพท์เกียรติคุณที่โลกเขาสรรเสริญ ที่เขาไปสร้างกระแสกันให้คนหันมามอง เธอพ้นจากบ่วงมาแล้ว ไม่สนใจมัน

เธอพ้นจากบ่วงที่เป็นทิพย์ ทำบุญกุศลแล้ว ทำคุณงามความดีมันเป็นทิพย์ มันผลของวิญญะไ

“เธอพ้นจากบ่วงที่เป็นโลกและเป็นทิพย์ เธออย่าไปซ้อนทับกัน โลกเขาเดือดร้อนนัก โลกเขาหวั่นไหวหนัก โลกเขาต้องการที่พึ่งอาศัย” เห็นไหม เผยแผ่ธรรมๆ ไป เผยแผ่ธรรมไป โลกเขาเร่าร้อน โลกเขาต้องการที่พึ่ง ที่พึ่งมันคืออะไรละ

ที่พึ่ง เห็นไหม อย่างน้อยทำบุญกุศลก็ได้ที่พึ่งของเราแล้ว เสียสละทานนี้ได้ที่พึ่ง ที่พึ่งเพราะสิ่งที่ทำไปแล้วมันเป็นทิพย์ จิตใจมันนึกได้ จิตใจมันเข้าใจได้ มันเป็นทิพย์ เพราะอะไร เพราะของนี้เป็นวัตถุ มันเสียหาย มันเก็บไว้นะ มันไม่อยู่กับเราหรอก แต่สิ่งที่สละไปแล้วเป็นทิพย์อยู่กับเราแล้ว สิ่งที่เราทำไป คุณประโยชน์กับเราทั้งนั้นแหละ จิตใจที่เข้มแข็ง เข้มแข็งเพราะทำขึ้นมาอย่างนี้ นี่ผลประโยชน์ของเขาแล้ว เผยแผ่ธรรมไป ถ้าเขาเสียสละทานของเขา เขาสนใจของเขา เขาอยากจะทำประพฤติดีปฏิบัติของเขา เพราะเขาสนใจแล้วเขาอยากจะมีความสุขอย่างนั้น ถ้ามีความสุขอย่างนั้น จิตใจเขามีคุณค่าขึ้นมาแล้ว จิตใจเขามีคุณค่าขึ้นมาเพราะเหตุใด

เวลาเราอยู่ทางโลก คุณิ ตินินินินทา เวลากระแสมันเข้ามาในหูเรา เรามีแต่ความรู้สึกเจ็บปวดไปทั้งนั้นเลย เราหวั่นไหวไปหมดเลย แต่ถ้าวันไหนถ้าเรามีสติมีปัญญา เราตั้งตัวของเราได้ อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เขาพูดมันจริงหรือเปล่า เขาพูดมันเป็นลมปากคน เขาพูดมันไร้สาระ เขาพูดมันกระแสรู้อย่างนอก ถ้าหัวใจมันคง เห็นไหม เพราะมันมีสำนึกไ เพราะถ้าเราสำนึกตัวเราเอง เราจะปฏิบัติได้

พอเราปฏิบัติขึ้นมา เราจะกำหนดพุทโธแล้ว กำหนดพุทโธ เราจะใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา มันมาเห็นความจริงแล้ว นี่คนดี เด็กมันจะดี คนมันจะดี ดีที่ใจนั้น ถ้าใจมันดี

เพราะสัมมาสมาธิ แล้วพอเกิดวิปัสสนาญาณ เกิดวิปัสสนา ปัญญาที่รู้แจ้ง รู้แจ้งในการประพฤติปฏิบัติของตัว รู้แจ้งเข้ามา นี้จะรบทัพจับศึกกับตัวแล้ว

นี่ไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนที่นี่ ถ้าสอนที่นี่ สอนที่นี่คืออสาวกขญาณ บุพเพนิวาสานุสติญาณ อธิษฐานผ่านมาขนาดไหน ถ้าทำไม่จบไม่สิ้นมันจะจุตูปปาตญาณ จะไปของมัน แล้วถ้าอสาวกขญาณ ปัญญาที่เราจะรบทัพจับศึก มันเข้ามาสำรอง มันเข้ามาคายออก เข้ามาคายอวิชา อวิชาคือความไม่รู้จักตัวมันเอง

อวิชาชนะ รู้เรื่องอื่นไปหมดเลย แต่ไม่รู้จักตัวเราเอง ความไม่รู้เท่าความคิดตัวเอง มันเลยติดข้องจากหัวใจของเรา เลยสงสัยไปทั่วโลกเลย สงสัยไปทั่วจักรวาลเลย มันมีจริงหรือเปล่า เทวดา อินทร์ พรหมมันมีจริงหรือเปล่า ทุกอย่างมีจริงหรือเปล่า เพราะมันสงสัยตัวมันเองไง

แต่ถ้ามันไปสำรอง มันไปคาย ไปทำลายอวิชา ทำลายภวาสวะ ทำลายภพแล้วมันเข้าใจตัวมันเอง มันจะมีอะไรละ เข้าใจจบสิ้น คนดี ความดี แต่ความคิดอย่างนี้มันต้องอาศัยใจ พาหะ ทาน ศีล ภาวนา แล้วมันต้องอาศัยศีล สมาธิ ปัญญา สิ่งที่ยังองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการในพระไตรปิฎกคือวิธีการทั้งนั้น เรื่องทาน เรื่องศีล เรื่องภาวนา เรื่องวิถีแห่งจิต แต่เวลาถึงที่สุดแล้วมรรคผลนิพพาน

ในพระไตรปิฎกยังไม่ได้อธิบายไว้เลยว่าคำว่า “นิพพาน” นิพพาน มีพระไปถามมาก เขาว่าอายตนะนิพพาน ก็จำคำหนึ่ง เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดเป็นบุคลาธิษฐานให้เป็นอย่างนี้ว่าพระอรหันต์เขาอยู่กันอย่างไร อายตนะ มันว่าจิตมันนิพพานไปแล้ว ก็อาศัยอายตนะนั้นอยู่ สอุปาทิเสสนิพพาน คือพระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่เขาก็ดำรงชีวิตแบบนั้น พอบอกว่าอายตนะนิพพาน มันไปคว้าอายตนะมาเป็นนิพพานเลยละ ไม่ได้บอกว่าจิตเป็นนิพพาน ไม่ได้บอกว่าจิตนี้เป็นธรรมชาติ ไม่ได้ว่าจิตนี้เป็นผู้หลุดพ้น หลุดพ้นไปแล้วมันเป็นอย่างไร

เวลาอธิบายให้ใครฟัง อธิบายให้พระที่สมัยพุทธกาลที่ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านก็อธิบาย เพราะผู้รู้ท่านอธิบาย อธิบายเป็นบุคลาธิษฐาน เป็นแง่มุมหนึ่ง ใ้คนอื่นไปยึดแง่มุมนั้นเป็นนิพพานเลยนะ นิพพานต้องเป็นแง่มุมอย่างนั้น เอมมาขยายความกันไป เพราะคนไม่รู้ อวิชา เห็นไหม ถ้ามันรู้จริงของมันนะ มันจะเป็นความจริงของมัน

จากเด็กดีๆ เด็กคนหนึ่งเราสร้างขึ้นมา เราเป็นขึ้นมา เราก็เป็นเด็กมาก่อนไง เด็กดี อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี จิตใจเขาดี เขาสร้างบุญกุศลของเขา มา แล้วเขามาเกิดเป็นลูกเป็นเต้ากัน นี่สายบุญสายกรรม ถ้าสายบุญสายกรรม สิ่งที่มาด้วยความผูกพัน ด้วยความต่างๆ สิ่งนี้ถ้าเราทำคุณงามความดีของเราไปเพื่อความสุข เพื่อความสุข เพื่อคุณงามความดี ไม่ใช่การยอมจำนน นี่เชื่อเรื่องกรรม ทำดีต้องได้ดี

กรรมคือการกระทำ กรรมคือทำดี ไม่ใช่กรรม กรรม พอเราบอกว่ากรรมบับ เราเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เราเป็นฝ่ายต้องทดแทน...ไม่ใช่ ฝ่ายทดแทนคือเราทำมา กรรมเก่า กรรมใหม่คือการกระทำเดี๋ยวนี้ ปัจจุบันนี้ กรรมคือการกระทำ ทำแต่คุณงามความดีเพื่อประโยชน์กับหัวใจดวงนี้ เอวัง